

Tieteelliset seurat ja kansainväliset kustantajat: *Alue ja Ympäristö*

Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran (AYS) kustantama ja toimittama, kahdesti vuodessa ilmestyvä *Alue ja Ympäristö* on maantieteeseen ja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen ankkuroitunut monitieteinen lehti, jossa julkaistaan vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita ja katsauksia

sekä väitöskirjaesittelyitä, kirja-arvioita ja keskustelutarjoja. Nykyisellä nimellään vuodesta 1991 ilmestyneen lehden tausta-ajatuksena on ollut tarjota kotimaiselle tutkijayhteisölle ikkuna yhteiskunnallisen muutoksen ja ajankohtaisten ympäristökysymysten tarkasteluun sekä puitteet tila- ja yhteiskuntateoreettiseen ajatteluun omalla äidinkielenään. Moni- ja poikkitieteisen profiilin on toivottu tarjoavan yksittäisille kirjoittajille vapauden kirjoittaa erillään vakiintuneista tieteenalamäärittelyistä. Linjauksen seurauksena lehteä on kuitenkin toisinaan uhannut marginalisoituminen, sillä monet tiedeyhteisön uudistukset toteutetaan oppiaine- ja tieteenalavetoisesti. Profiloitumista, luokitteluja ja mitaamista edellyttävät uudistukset kohtelevat monitieteisiä tai tieteenalojen välissä toimivia lehtiä eriarvoisesti. Lisäksi kansainvälisen julkaisemisen välttämättömyys on iskostettu tutkijoihin siinä määrin, että kotimaisesta tiedejulkaisemisesta on tullut kannanotto. Rationaalisesti ajatteleva tutkija törmää tilanteeseen, jossa sisällöltään ja lukijakunnaltaan otollisin julkaisukanava näyttäytykin toivotulta urapolulta harhaan johtavana sivupolkuna.

Millaiselta näyttää *Alue ja Ympäristö* -lehden polku, kun tarkastellaan siihen kirjoittaneita tutkijoita? Käyttävätkö lehteä julkaisualustanaan etupäässä aloittelevat tutkijat kokenempien edistässä uraansa julkaisemalla muualla? Kävimme läpi vuosina 1997–2012 lehdessä julkaistujen artikkelien (n = 161) kirjoittajatiedot nähdäksemme, miten lehden kirjoittaneet sijoituivat kirjoitushetkellä omille urapoluillaan. Selvitimme muun muassa, olivatko kirjoittajat julkaisuhetkellä väitelleet (n = 78), ja jos olivat, milloin? Eiväitelleistä (n = 83) kirjoittajista pyrimme poimaan ne, jotka olivat väitelleet julkaisunsa jälkeen (n = 51). Näillä taustatiedoilla sijoitimme kirjoittajat neliportaiselle tutkijan urapolulle, jonka alkupäähän asettuvat väitöskirjaa valmistelevat nuoret tutkijat, välitasoille tutkijatohtorit (väitöksestä korkeintaan viisi vuotta) ja yliopistolehtorit (väitelystä 5–10 v.) ja kauimmaksi professorit (yli 10 v.). Tarkastelumme nojasi pelkästään artikkelin kirjoitus- ja väitöksen suoritusvuoteen, ei kirjoittajan virka-asemaan. Yhteisartikkelit luokittelimme kirjoittajista aikaisimmin väitelleen mukaan.

Analyysi on monesta syystä vain suuntaa-antava, mutta teimme kaksi varsin yksiselitteistä löydöstä. Ensinnäkin jo väitelleiden kirjoittajien määrä ylitti 2000-luvun puolivälissä nuorten tutkijoiden lukumäärän: muutamassa vuosikerrassa jopa kolmella neljästä kirjoittajasta oli tohtorinarvo. Lehden tarjottiin juttuja yhä osana väitöskirja-projektia, ja myös valmiita väitöskirjoja hyödynnettiin artikkeleita kirjoitettaessa. Yksi syy tähän

lienee englanninkielisten väitöskirjojen yleistyminen, jolloin suomenkielisen artikkelin kirjoittamisella tutkimukselle haetaan laajempaa yleisöä. Toinen löydöksemme viittaa kuitenkin myös siihen, että viime vuosina yhä useampi kirjoittaja on urallaan jo pitkällä post doc -vaiheessa tai jo vakiintuneessa akateemisessa asemassa. Tämä tuntuu meritoitumisen näkökulmasta ristiriitaiselta: lehteen tarjoavat käsikirjoituksiaan myös ne, joiden tutkijanuraa kotimainen ykköstason julkaisu tuskin edistää. Kotimaisten julkaisujen vetovoimaa selittävätkin jotkin muut kuin meritoivat tekijät.

Alue ja Ympäristö -lehden artikkelimäärät numeroa kohti ovat vaihdelleet neljän ja kymmenen välillä ilman selkeitä pitkäkestoisia muutoksia. Vuoden 2012 kumpikin numero lähenteli maksimivolyymia: ykkösnumerossa kahdeksaa artikkelia täydensi kolmen katsauksen rypäs sekä *Versus*-puheenvuorosarja, ja kakkosnumeron eläintutkimusteemasta julkaistavaksi päätyi kahdeksan artikkelia ja kaksi katsausta. Lehden tarjottujen juttujen määrä on kasvanut hitaan tasaisesti viimeisten parin vuoden aikana. Lehden suosiota selittää osittain se, että siinä käsitellyt tutkimuskysymykset kontekstualisoituvat voimakkaasti suomalaisen yhteiskunnan, kielen ja kulttuurin piiriin, jolloin tutkimuksesta raportoiminen suomenkielisessä oman alan julkaisussa tuntuu luontevimmalta vaihtoehdolta.

Suomeksi Suomessa julkaiseminen ei myöskään ole ristiriidassa kansainvälisen julkaisemisen tarpeen tai halun kanssa. Kiinteästi kansalliseen kontekstiin liittyvissä aiheissa kotimainen julkaiseminen takaa mahdollisuuden keskustella paikallisesti tutkimuksen tuloksista, mikä on tärkeä osa tieteen ja yhteiskunnan vuoropuhelua. Kotimaisen julkaisukentän pienuus on etu, sillä suuri osa alan asiantuntijoista seuraa kotimaisia julkaisuja. Tämän jälkeen tai rinnakkaisena kirjoitusprosessina samaa aihetta voi tarjota kansainvälisille julkaisufoorumeille. Paine julkaista kansainvälisesti ja strategisesti nostaa myös kotimaisen julkaisemisen tasoa, eikä uusi tutkijasukupolvi pidä kotimaistakaan julkaisemista läpihuutojuttuna. Heikkotasoisia käsikirjoituksia saapuu toimitukseen yhä harvemmin, ja kirjoittajat tarttuvat vakaavuudella myös kriittiseen palautteeseen.

Viime vuosien menestyksestä huolimatta tiedejulkaisemisen koveneva kilpailu sekä kansainvälistymispaineiden tuomat haasteet koskettavat myös *Alue ja Ympäristö* -lehteä. Kun Julkaisuforumiluokitusta ensi vuonna aletaan käyttää yliopistojen rahoitusperusteena, lehden ykköstasoluokitus kannustaa tutkijoita tarjoamaan käsikirjoituksiaan ensisijaisesti johonkin kakkos- tai kolmostasoisista lähialojen julkaisuista. *Alue-* ja

ympäristötutkimuksen seura on yhdessä Suomen Maantieteellisen seuran kanssa vastikään vedonnut TSV:hen luokituksen uudelleen arvioimiseksi, mutta nykytilanne on lähtökohta ja realiteetti. Vaikka julkaisufoorumiluokitus ei vielä ole suoraan vaikuttanut tarjottujen käsikirjoitusten määrään, lähitulevaisuudessa tähän on varauduttava, mikäli luokitusta ei arvioida uudelleen.

Niin Julkaisufoorumiluokituksen kuin kansainvälistymispaineidenkin asettamiin haasteisiin on pyritty lehdessämme vastaamaan kolmella tapaa. Jo vakiintunut tapa on (1) korvamerkitä vuoden numeroista toinen vieraillevien toimittajien toimittamaksi teemanumeroksi. Teemaksi valikoituu usein jokin ajankohtainen keskusteluaihe. Koska vieraillevat toimittajat kokoavat teemanumeron aihepiiriin sopivia käsikirjoituksia kirjoituskuksuin, lehteen yleisesti tarjottuja käsikirjoituksia on riittänyt julkaistavaksi yleisnumerossa, ja tarjonta on ylittänyt kysynnän paikoin reilustikin. Tämä on taannut laadun säilymisen: kaikkea tarjottua ei ole paine julkaista. Teemanumerossa julkaisemalla yksittäinen artikkeli sijoittuu lisäksi luontevasti osaksi ajankohtaisia keskusteluja. Ihannetapauksessa halu päästä mukaan osalliseksi teemanumeron syntyyn toimii oikeutuksena julkaista kansallisesti. Näin ei välttämättä käy silloin, kun tutkimusta tarjoaa julkaistavaksi kansainvälisessä lehdessä.

Koska kotimaisen artikkelin julkaisusta syntyyvä mitattava arvo ei nykyisellään ole suuri, kotimaista julkaisemista olisi hyödyllistä (2) lähestyä ja markkinoida yhteisöllisenä tekona. Kriittisen tutkimuksen, asiantuntijatyön, aktivismin ja yhteiskunnallisen keskustelun vuoropuhelun edistämiseksi vuonna 2011 perustetun *Versus*-foorumin julkaiseminen osana *Alue ja Ympäristö* -lehteä uudistaa ja elävöittää osaltaan julkaisua sekä synnyttää uusia vuorovaikutuksen ja keskustelun muotoja perinteisen artikkelijulkaisemisen rinnal-

le. Yhteisöllisyyden luomisessa tieteellisellä seuralla on selkeä etu kaupallisiin kustantajiin verrattuna. Julkaisujärjestelmissä ja markkinoinnissa olemme toki kotikutoisia ja riippuvaisia talkoohengestä mutta vastaavasti joustavia ja notkeita taipumaan kunkin käsikirjoituksen kohdalla vaa-dittaviin toimenpiteisiin.

Uudenlaisten kirjoitusmuotojen ja vuorovaikutuksellisuuden kasvattamisen ohella kolmas kilpailukeino on (3) profiloitua erityisesti nuorten tutkijoiden ja tutkijakoulutettavien ensisijaiseksi julkaisukanavaksi, jossa käsikirjoitusten vertaisarviointiin ja muokkaamiseen paneudutaan kirjoittajan julkaisukokemus huomioon ottaen. Tässä tehtävässä *Alue ja Ympäristö* kunnostautui erityisesti 1990-luvulta 2000-luvun puoliväliin, kun lähes kaikki lehdessä julkaisseet nuoret tutkijat väittelivät muutaman vuoden sisällä. Kun artikkeli on julkaistu asiantuntevan vertaisarvioinnin ja toimituskunnan avulla kotimaassa, sen pohjalta on turvallista lähteä muokkaamaan kansainvälistä julkaisua. Kansainvälisen julkaisemisen paineiden kasvaessa näkisimme, että tämä on se rooli ja tehtävä, joka lankeaa kotimaisen tiedejulkaisemisen osaksi ja joka on myös syytä ottaa vakavasti.

Kuvailemamme uudistukset ovat ehdottoman tärkeitä toimenpiteitä, joita tarvitaan lisäämään kotimaisen tiedelehden houkuttelevuutta ja kiinnostavuutta myös laajemman yleisön piirissä kasvavan kilpailun luonnehtimassa toimintaympäristössä. Tämä koskee erityisesti Julkaisufoorumin luokkaan yksi luokiteltuja lehtiä, kuten *Alue ja Ympäristö* -lehteä ja *Terra*. On yksinkertaisesti keksittävä jotakin, jonka avulla erottua joukosta ja tehdä lehdestä houkutteleva julkaisukanava luokituksesta huolimatta.

SAMU PEHKONEN & NINA TYNKKYENEN

Alue ja Ympäristö -lehden entinen ja nykyinen päätoimittaja